

Інтерв'ю головного редактора «Українського історичного журналу» академіка НАН України В. А. Смолія

У зв'язку з реорганізацією редакційної колегії й призначенням нового головного редактора нашого часопису — академіка НАН України В а л е р і я А н д р і й о в и ч а С м о л і я — редакція «Українського історичного журналу» звернулася до нього з проханням відповісти на ряд питань, що становлять інтерес для широкого читачького загалу.

— Скажіть, будь ласка, чим зумовлено рішення про реорганізацію редколегії та Ваше призначення на посаду головного редактора «Українського історичного журналу»?

— Тут нічого неординарного немає. Йде цілком природний процес оновлення редакційних колегій наукових часописів. Слід наголосити, що цей крок давно визрів. І він лише адекватно відображає ті зміни, які відбуваються в нашому житті. Дехто із старого складу редколегії залишив нас назавжди (як покійний професор В. О. З а м л и н с ь к и й), дехто — за віком чи станом здоров'я — відійшов від наукових справ, когось привабила політико-дипломатична нива. Систематична участь інгородніх членів редколегії у житті часопису, як засвідчив досвід попередніх років, є річчю неможливою. Крім того, існує Постанова Президії НАН України, що зобов'язує директорів відповідних наукових установ очолити редколегії друкованих органів НАН України. Такими були основні міркування, якими ми керувалися, формуючи нову редакційну колегію «Українського історичного журналу». Разом з тим, прагнучи до наступності в роботі редколегії, ми зберегли кістяк її попереднього складу.

До речі, користуючись нагодою, хотілося б висловити подяку за сумлінну працю всім попереднім членам редколегії, особливо М и х а й л у В а с и л ь о в и ч у К о в а л ю, який тривалий час її очолював.

— «Український історичний журнал» є друкованим органом двох академічних інститутів — Інституту історії України НАН України та Інституту національних відносин та політології. Яке місце у складі редколегії відведено працівникам другого Інституту?

— До редколегії увійшли директор Інституту національних відносин і політології НАН України академік НАН України І. Ф. К у р а с, заступник директора цього ж інституту доктор історичних наук М. І. П а н ч у к та один з його провідних науковців — доктор історичних наук В. Ф. С о л д а т е н к о.

Разом з тим слід зазначити, що ми запросили до спільної з нами праці у складі редакційної колегії «Українського історичного журналу» таких відомих учених й організаторів науки, як академік і віце-президент нашої Академії наук, директор Інституту археології НАН України П. П. Т о л о ч к о, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України, дійсний член НАН України Я. Д. І с а є в и ч та директор Інституту української археографії і джерелознавства ім. М. С. Грушевського, член-кореспондент НАН України П. С. С о х а н ь.

— Якими Ви бачите перспективи «Українського історичного журналу»?

— Заснований у 1957 р., журнал спершу видавався шість разів на рік, згодом перетворився на щомісячник. З минулого року ми внаслідок

фінансово-технічних проблем змушені були випустити лише п'ять книжок видання. Щодо перспектив: найважливіше для нас сьогодні — забезпечити безперервний вихід «Українського історичного журналу» за умов, коли постійно зростають ціни на поліграфічні послуги. Ми докладемо до цього значні зусилля, робитимемо це й надалі. При зміні на краще загальноєкономічної ситуації та стану справ з фінансуванням академічної науки плануємо повернутися до щомісячного виходу журналу. Отже, щодо перспектив я — поміркований оптиміст, інакше б не брав на себе нелегкі обов'язки головного редактора. Перекоаний, що перспективи у нашого часопису непогані.

— Чи могли б Ви сформулювати, хоча б у загальних рисах, концепцію видання?

— Журнал був і повинен залишатися науковим виданням. Тобто, перевагу ми віддаватимемо працям і розвідкам науковців, які вивчають ті чи інші проблеми історії, історіографії та джерелознавства. Зрозуміло, що друкуватимемо й роздуми істориків, і матеріали в порядку дискусії або обговорення. Продовжуватимемо нашу традиційну рубрику «Документи та матеріали», де з'являться найбільш цікаві архівні матеріали, що становитимуть інтерес для широкого кола читачів. Збільшимо кількість публікацій у рубриці «Історія в особах». Особливо зацікавлені ми в узагальнюючих, методологічних статтях. Плануємо істотно розширити розділ «Критика та бібліографія». Від компліментарних куценьких рецензій по можливості перейдемо до рецензійних статей з ґрунтовним розбором здобутків, а також хиб чи неточностей тієї або іншої монографії, збірника статей, збірки документів тощо.

Перекоаний, що більшу увагу в журналі слід приділяти питанням давньої та середньовічної історії України, проблемам історії ХІХ — початку ХХ ст., добі визвольних змагань українського народу.

— Що необхідно зробити для того, щоб втілити ці задуми та плани у життя?

— Працювати. В тому числі з авторами. Слід сформувати авторський актив, постійно розширювати географію наших дописувачів. Звичайно, потрібні кошти для регулярного видання журналу. Але... але... — значно легше шукати гроші, можливості для видання, коли черговий номер повністю сформований, причому не лише сформований, а й укомплектований цікавим, оригінальним науковим матеріалом.

— Що б Ви побажали авторам часопису? Які вимоги будуть ставитись новою редколегією до підготовки ними рукописів?

— Насамперед, творчої наснаги, націленості на копітку працю в архівах, бібліотеках, у себе вдома за робочим столом, невтомного бажання, не відкидаючи авторитетів, шануючи своїх попередників, шукати власну стежку в науці.

Вимоги до рукописів залишаються традиційними: текст, у тому числі посилення, має бути машинописним, надрукованим через два інтервали, посилення і примітки виносяться в кінець статті. У тексті обов'язковий науковий апарат — посилення на джерела, в тому числі архівні. Обсяг має бути: для статті — до одного авторського аркуша (24 сторінки машинопису), для повідомлення — до 20-ти машинописних сторінок. Рукопис подається або надсилається до редакції в двох примірниках.

— Донедавна «Український історичний журнал», якщо можна так висловитись, був чи не єдиним друкованим органом — монополістом при висвітленні дожовтневої тематики в Україні. За останні кілька років з'явилося (чи було відновлено) чимало часописів, на сторінках яких також йдеться про давнє минуле українського народу. Як на Вашу думку, чи не втратить журнал свій науковий пріоритет та водночас певну частину своїх дописувачів й передплатників внаслідок конкуренції?

— Безумовно, з конкуренцією нам слід рахуватися. Так само, як «боротися» за автора, щоб на шпальтах нашого часопису з'явилися оригінальні наукові праці. Ми докладемо до цього зусилля і в майбутньому плануємо розширити публікації з дожовтневої тематики.

Щодо інших видань. Гадаю, що ми поділимо з ними «сфери впливу». Як я вже зазначав, «Український історичний журнал» — наукове видання, і він покликаний бути трибуною останніх досягнень національної історіографії. Інші ж видання, які звертаються останнім часом до популярної історичної тематики (насамперед маються на увазі публікації з української медієвістики, на козацьку тематику та ін.), прагнуть до просвітницької, популяризаторської діяльності. Наприклад, одне з найбільш цікавих видань такого плану — «Київська старовина» — у підзаголовку до назви зазначає: «Історичний науково-популярний та літературний журнал».

Це не означає, звичайно, що наукові статті слід писати сухою, казенною мовою. Перевагу ми віддаватимемо рукописам, котрі поєднують науковість із літературною, образною формою викладу.

— Як у майбутньому вирішуватиметься таке питання: «Український історичний журнал» і зарубіжні дослідники, українська діаспора? Чи передбачаються Вами якісь заходи, спрямовані на поглиблення наукових контактів через журнал з українськими громадами в республіках колишнього СРСР?

— Сміливо можна твердити, що питання це вирішуватиметься позитивно. Якщо переглянути, наприклад, усі п'ять книжок нашого журналу за 1994 р. (№№ 1, 2/3, 4, 5 та 6), то побачимо, що в № 1 вміщено: статтю А. А. Горського (Москва) «Ще раз про роль норманнів у формуванні Київської Русі», документальну розповідь Б. М. Петрова (Москва) «Що робили Гітлер і Муссоліні в Умані у серпні 1941 р.?», цікаву історіографічну розвідку Марка фон Хагена (США, Нью-Йорк) «Проблеми сталінізму і переосмислення радянського минулого»; № 5 містить історіографічне дослідження Дітера Поля (Німеччина, Мюнхен) про фашистську окупацію України в 1941 — 1944 рр. у працях західних учених; № 6 — огляд Гленца Девіда (США, Нью-Йорк) «Журнал «Слов'янські воєнні дослідження»».

Ми і в подальшому зміцнюватимемо таке співробітництво, друкуватимемо на сторінках «Українського історичного журналу» українознавчі статті зарубіжних дослідників, праці науковців з української діаспори. До речі, ще 18 жовтня 1993 р. у Києві відбулася зустріч заступника головного редактора «УІЖу» В. М. Рички з професором Кентського університету (США) Любомиром Винаром, який є президентом Українського історичного товариства, заступником і головним редактором його друкованого органу — журналу «Український історик» (інформацію про це див.: УІЖ. — 1994. — № 1. — С. 154). Сторони дійшли висновку про необхідність налагодження тісної співпраці «Українського історика» та «Українського історичного журналу», домовилися про регулярний обмін часописами, науковою літературою та окремими редакційними матеріалами. З того часу наші контакти з колегами «Українського історика» та його керівником не перериваються. Ми сподіваємося на співпрацю і в подальшому. Непогані зв'язки у нас і з іншими відомими українознавцями з діаспори — Тарасом Гунчаком, Романом Сербиним, Богданом Кравченком та ін.

Сталий характер і давню історію мають зв'язки українських істориків з колегами з Москви. Я вже згадав ряд матеріалів авторів з Росії, які були вміщені протягом останнього року на сторінках «Українського історичного журналу». Сподіваюсь, що додатковим стимулом до зміцнення цих контактів стане підписаний нещодавно договір про наукове співробітництво між Інститутом історії України НАН України та Інститутом російської історії Російської Академії наук. Аналогічна угода укладена з польськими науковцями Інституту історії ПАН. Міцні контакти у нас з істориками Чехії та Словаччини. До речі, документи, які ми підписали із зарубіжними колегами, містять важливий пункт — про взаємний обмін інформацією, результатами наукових досліджень, що становлять спільний інтерес, а також про взаємну публікацію статей, повідомлень тощо. Сподіваюсь, що такі розвідки наших колег з близького і віддаленого зарубіжжя найближчим часом з'являться й на сторінках «Українського історичного журналу».

Зацікавлені ми і в розширенні географії наших українських авторів. У журналі завжди публікувалися статті авторів з Дніпропетровська, Львова, Одеси, Полтави, Харкова та інших міст України. Редколегія має намір продовжувати цю практику, тобто підтримувати соборницький, всеукраїнський характер нашого видання. Але, звичайно, головний критерій для нас — науковість, відповідність сучасним вимогам історичної науки і (по можливості) довершена літературна форма викладу матеріалу.

— Важливою для журналу, очевидно, є проблема фінансування? Як конкретно, коли це не є виробнича таємниця, вона вирішуватиметься найближчим часом? Чи буде у складі редколегії спеціальна посада для особи, яка безпосередньо відповідатиме за комерційні справи видання?

— Дійсно проблема фінансування нашого часопису стоїть дуже гостро. А що ми не робимо з цього таємниці, про те свідчить заклик «До патріотів України, ентузіастів історичної науки», що вміщується ось уже два роки на сторінках журналу. Нагадаю текст заклику для того, хто призабув чи не читав його:

«Скрутні матеріальні умови, в яких опинилася преса України, не обминули, на жаль, і «Українського історичного журналу». Існування єдиного історичного журналу незалежної України нині під загрозою. Редакція звертається до людей бізнесу, які цікавляться історією і не байдужі до духовних джерел українського народу, з проханням стати спонсорами нашого часопису. Прізвища спонсорів вміщуватимуться на його титульній сторінці. «УІЖ», який розповсюджується у більш як 40 країнах ближнього та далекого зарубіжжя, може вміщувати рекламні оголошення. Отже, розраховуємо на своїх друзів. Підтримайте «Український історичний журнал!»

Зрозуміло, що ми не сидимо, склавши руки, а постійно займаємось пошуками спонсорів.

До речі, нещодавно було підписано угоду про співробітництво між Виробничим об'єднанням «Чорнобильська атомна електростанція» та Інститутом історії України НАН України. Завдяки цьому, зокрема, було випущено четвертий номер «Українського історичного журналу» за 1994 р.

Гадаю, наші читачі із зрозумінням поставляться до того, що наприкінці кожного номера ми вміщуватимемо кілька сторінок рекламної інформації наших спонсорів.

Щодо конкретної особи, яка відповідає за цю важливу ділянку роботи. Цим займається заступник головного редактора, доктор історичних наук Олександр Петрович Реєнт.

— Журнал друкує статті без найменших біографічних відомостей про авторів, їх науки ступені та звання, посади, наукові зацікавлення. Чи не варто було б переглянути таку практику?

— Цілком з Вами згоден. Найближчим часом ми подаватимемо відомості про авторів (прізвище, ім'я, по батькові, ступінь, звання, посада, основні публікації, наукові зацікавлення) у підрядкових примітках на першій сторінці статті чи повідомлення кожного автора або ж у кінці кожного номера журналу під рубрикою «Автори номера».

— Чим порадував читачів «Український історичний журнал» у 1995 році?

По-перше, хочу сказати, що в 1995 р. маємо два ювілейних числа «Українського журналу». № 3 присвячено 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній і другій світовій війнах, № 4 — 400-річчю від дня народження великого гетьмана України Богдана Хмельницького. Відповідно й матеріали, вміщені в них, висвітлюють тематично згадані події. До речі, до кожного з цих ювілейних номерів нашого журналу зроблено більш виразну і яскраву обкладинку.

У рубриці «Документи та матеріали» закінчуємо друкувати документальні матеріали про ОУН і УПА в роки другої світової війни. В рубриці «З історіографічної спадщини» даємо продовження дослідження Андрія Яковліва «Українсько-московські договори в XVII — XVIII віках».

Рубрика «Історія в особах» представлена матеріалами «Микола Зібер у контексті своєї й нинішньої епохи» В. Г. Сарбея та «Українське питання в житті й творчості Миколи Скрипника» В. Ф. Солдатенка і Дж. Мейса.

У рубриці «Портрети істориків минулого» дано матеріал І. А. Верби про відомого вченого О. П. Оглоблдина.

Чимало цікавих матеріалів надруковано в рубриках «Історіографія та джерелознавство», «По сторінках дожовтневої періодики» та ін. Як я вже наголошував, буде істотно розширено й зміцнено відділ критики та бібліографії.

Дякую за увагу.